

Біля витоку великих справ

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Сто десять років тому – у день пам'яті рівноапостольних святих Кирила і Мефодія 11 (24) травня 1909 р. – у Богоявленському соборі нашого міста було обнародовано Статут Братства імені князів Острозьких під покровом преподобного Федора, князя Острозького. Це релігійно-просвітницьке й науково-краєзнавче об'єднання острожан було організовано на установчих зборах у приміщенні класичної чоловічої гімназії у лютому того ж року, а в квітні вищий орган церковного управління (Урядовий Синод) затвердив братський статут, який і був доведений до загального відома у святкові травневі дні. Адже в Острозі вже понад 40 років працювало Кирило-Мефодіївське братство, яке підтримувало середню жіночу освіту, тож певний досвід громадської самодіяльності наші земляки за низку десятиліть набули.

Першим головою Братства був обраний директор гімназії Іван Окойомов; пізніше цю посаду обійняв мировий посередник Ілля Івашкевич. Ініціатором створення Братства, його провідним діячем, організатором усіх справ і починань був спостережник («наблюдатель») церковно-парафіяльних шкіл Острозького повіту священник Михайло Тучемський (1872 – 1945 рр.). Своїм головним завданням Братство імені князів Острозьких визначило збереження, вивчення й популяризацію пам'яток острозької старовини. Наприкінці 1909 р. воно розпочало народні читання з лекціями на історико-краєзнавчі теми, випускало популярні видання (серед яких – підготвлені М. Тучемським «Преподобный Феодор, князь Острозский», «Сторожевый замок князей Острожских в Остроге», «Город Острог в современном князо К. К. Острожскому состоянию»). В 1910 р. при Братстві були засновані давньохосвище і бібліотека, почали комплектувати збірки стародруків, рукописних книг, архівних документів, нумізматики, церковного мистецтва, археології, інших старожитностей, насамперед пов'язаних із добою князів Острозьких. Список колекції давньохосвища відкривали Острозька Біблія 1581 р., два підсвічники князя Василя-Костянтина Острозького 1575 р., печатка м. Острога 1700 р.

Головна заслуга Братства перед Острогом, Волинню, українським народом – урятування і рестав-

рація визначної пам'ятки вітчизняної архітектури XIV ст. – Вежі Мурованої на Замковій горі. Її відбудова, яку зробили за народні пожертви, відбувалася в 1913 – 1914 рр. Керівником і автором проекту ремонтно-реставраційних робіт у замку був волинський епархіальний архітектор Володимир Леонтович,

консультантом проекту – академік архітектури Петро Pokришкін. Сприяння і допомогу надавали Київське товариство охорони пам'яток старовини і мистецтва, Імператорська археологічна комісія в Санкт-Петербурзі, депутати Державної Думи від Волині. Роботи у Вежі Мурованій переважно виконали до літа 1914 р., але початок Першої світової війни не дав змоги відразу втілити у життя головну мету Братства – відкрити у відреставрованих примі-

щеннях замку історичний музей. Натомість тут розташувався військовий госпіталь місцевого комітету Червоного Хреста для поранених солдатів російської армії. Лише в 1916 р. в день пам'яті покровителя міста преподобного князя Федора Острозького – 11 (24) серпня – у Вежі мурованій відкрився Музей імені князів Острозьких, в основу якого лягли зібрані під керівництвом М. Тучемського – першого керівника і хранителя музею – колекції братського давньохосвища. Там же розмістилася науково-історична бібліотека і зал для народних читань. 1916 р. співробітників музею випускник Московської духовної академії Михайло Струменський опублікував перший музейний каталог – опис рукописних книг. Братство імені князів Острозьких заклало міцний фундамент систематичній науково-музейній праці та краєзнавчим дослідженням в Острозі.

